
Frie tanker for spesielt interesserte

BOKOVERSIKT

Boken er skrevet av universitetsstipendiat i historie Henning Laugerud og professor i folkloristikk Arne Bugge Amundsen. Her beskrives fri tenkning og religiøs opposisjon i tiden fra reformasjonen til midten av 1800-tallet. Målgruppen er nok i første rekke de som er mer enn alminnelig interessert i kirkehistorie.

Boken er delt i tre deler som beskriver hver sin tidsepoke. Den første delen (1500 – 1700) omhandler den turbulente tiden etter reformasjonen og den påfølgende ”talibaniseringen” av det norske samfunnet. Dette er etter min mening den mest interessante delen av boken. Det var trange kår for avvikende meninger, med klappjakt på katolikker og utstrakt bruk av dødsstraff. I denne delen møter vi også den første utdannede legen i Norge, Jens Skieldrup. Han var en nidkjær protestant, og som biskop i Bergen ledet han raseringen av de katolske kirkene.

Den andre delen (1700 – 1800) beskriver et samfunn som blir mer tolerant for avvikende meninger. Også i denne epoken møter vi en ytterliggående lege, men denne gangen på motsatt fløy. Den danske livlegen Johann Friedrich Struensee hadde i en kortere periode eneveldig makt i Danmark-Norge og innførte full og ubetinget trykkefrihet i 1770. Det tok imidlertid ikke lang tid før reaksjonen slo kontra. Struensee ble henrettet og sensuren gjeninnført.

I siste del (1800 – 1850) diskuteres situasjonen i det selvstendige Norge. Borgerlig-liberale synspunkter får sterkere gjennomslagskraft, og lavkirkelige opposisjonsbevegelser får friere spillerom. Det var imidlertid fortsatt grenser for hva myndighetene kunne tåle av opposisjon. Boken avsluttes med en omtale av den radikale arbeiderlederen Marcus Thrane, som i 1851 ble arrestert og dømt til fire års tukthus.

En slik bok har et begrenset publikum, og det er derfor forståelig at den ikke kan være så påkostet. Den er heftet, men er likevel ganske rikt illustrert med omtrent 70 kobberstikk, tegninger og malerier. Den er dessuten forsynt med noter, litteraturhenvisninger, steds- og navneregister. Språket kunne ha vært noe lettere, og spesielt den andre delen blir noe tung på grunn av et omfattende persongalleri og mange siteringer. Jeg tror dette er en bok som vil ha begrenset interesse for de fleste av Tidsskriftets lesere.

HogneSandvik

Institutt for samfunnsmedisinske fag

Universitetet i Bergen

Publisert: 10. desember 2001. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 16. februar 2026.